

מרכז לוינסקי לספרות ילדים

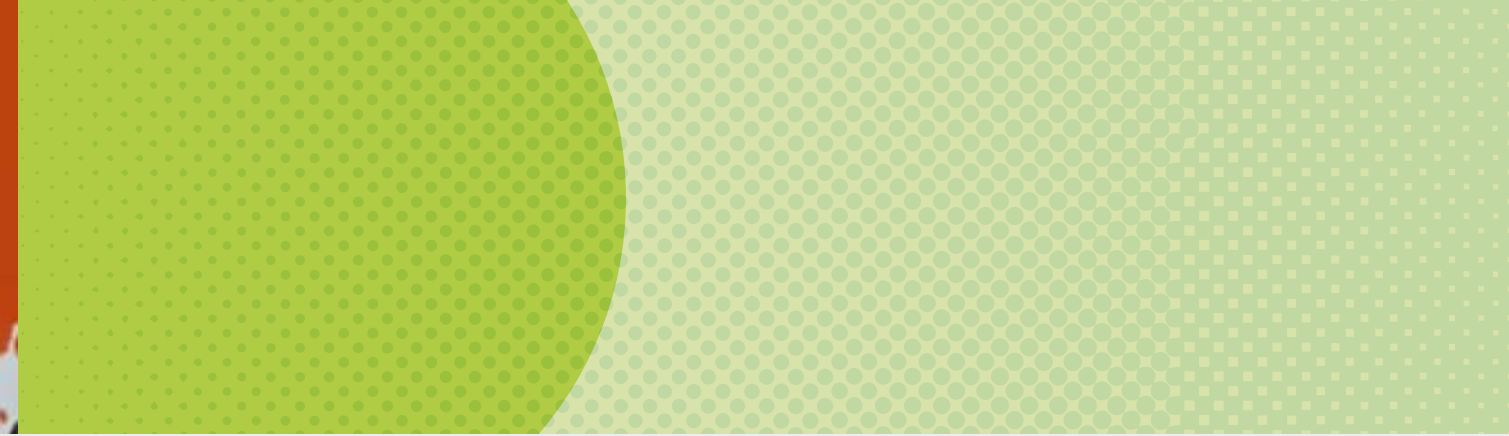
תערוכות מתחלפות
שלום כהן א'
מאוסף המקראות של
מרכז לוינסקי לספרות ילדים

השימור בוצע בסיוע מועצת הפיס לתרבות ולאומנות

מפעל הפיס
דברים טובים מתחילים כאן

חנוכה לילדי ישראל

בלוח השנה היהודי תפס מסורתית חג חנוכה מקום שולי, יחסית, כפי שמעידים דבריו של הרצל בסיפורו "המנורה": "החג המאיר – זה מאות כה רבות – את הופעתם המופלאה של המקבים בזוהרם של נרות קטנים, היה עובר עליו לפנים בלי ציון וחגיגה". ואולי דווקא משום כך, ומכיוון שאינו חג מן המקרא, "מדאורייתא", אימצה אותו הציונות כבר מראשית צעדיה. במסגרת המחשבה הציונית. נעשה חנוכה למופת של גבורה, העלאה על נס של דמות "המקבי", מיתוס מכונן למסכת חג לאומי.

"אני מאמין כי דור של יהודים נפלאים יצמח מהאדמה, שוב יקומו המקבים" (ת. הרצל, **מדינת היהודים**, 1896).

ממטהרי המקדש, שליחיו של הכהן הגדול, נעשו המקבים לגיבורים עממיים, מופת לסוג הגבורה הדרוש ל"יהודי החדש"; המקבים ומלחמתם ב"התיוונות", ייצגו בעיניהם של בני דור "התחייה" את מאבקם בגלותיות; הם העניקו ממד היסטורי לנרטיב "המרד והגאולה", חירות ושחרור לאומי. המקבים, המעטים הנלחמים עד מותם בידי הרבים, שימשו כבר מתחילה מופת למסירות ולהקרבה פטריוטית:

"הגדולה והנפלאה בכל גבורותיו אשר עשה יהודה המקבי היא מותו במלחמה עם האויב" (אליעזר בן-יהודה, "הגדולה בגבורות המקבי", תרמ"ד).

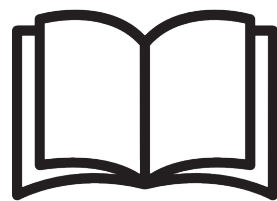
את השם "חשמונאי" שנשתמר במסורת, החליף באוצר המלים הציוני יותר ויותר השם "מקבי", שמקורו בספרות הלניסטית-יהודית דווקא. אולי כדי להדגיש עוד את החידוש בשימושם הייחודי בסמל החג הזה, נכתב תחילה השם ב-ק' – "מקבי" (הנקשר אל המקבת – סמל חיובי בדור המקדש את העבודה הפיזית), בניגוד למסורת המפרשת מכב"י כראשי תבות – "מי כמוכה באלים ה" (שמות ט"ו י"א).

בתוך שנים אחדות החג צבר לו מאפיינים ייחודיים, אזרחיים-לאומיים. מערכת החינוך שהתפתחה בארץ-ישראל ואחריה במסגרת המדינתית, הוסיפה לו טקסים ומסורות משלה. מאז חגיגת החנוכה בגן הילדים העברי הראשון, בראשון לציון ב-1889, נעשה החג מועד לציון חנוכתם של יישובים עבריים חדשים; המחזה "החשמונאים" מאת בן-יהודה הוצג בכל שנה בידי תלמידי בתי הספר בכל רחבי הארץ, ולהדלקת הנרות המסורתית במסגרת המשפחתית נוספו טקסים מקומיים ולאומיים, מצעדים ותהלוכות. "חג החרות הלאומית שנתנו להאמה הישראלית גבורי החרות החשמונאים – זה החג הקרוב ללבנו ולרגשותינו יותר מכל שאר החגים היהודים" (אליעזר בן-יהודה, הצבי, כ"ז בכסלו תר"ע).

רבים מן היוצרים לילדים בראשיתה של תרבות הילד הישראלית עסקו בחג החנוכה, והמקראות הרשמיות, שיצאו לאור מאז 1948 ושימשו את בתי הספר במסגרות הממלכתית והממלכתית-דתית, מייחדות לו מקום מרכזי. במקראות מופיע שער "חנוכה" תחילה בשער המוקדש לחודש כסליו, אבל בהדרגה הוא נקשר אל השערים המוקדשים לראשיתו של החורף, כחלק מלוח השנה הציוני-חקלאי החדש. המקראות מדגישות את המאבק הלאומי, יהודים ביוונים, בני "אור" בבני "חושך", ומחליפות את ההמתנה ל"נס" ברוח חדשה של יוזמה וגבורה. רפרטואר הטקסטים לחג הולך ומתעבה, ולצד היסודות המוכרים, המועברים משנה לשנה, נוספים לו עוד פריטים, זכרונות וסיפורים אישיים, פעילויות ומאפיינים ייחודיים משלו.

בתערוכה זו בחרנו מתוך מקראות שראו אור בעשורים הראשונים של מדינת ישראל. הדפים המוצגים מעידים על החשיבות והמרכזיות שהועידו לחג החנוכה עבור ילדי הארץ החדשה. המוצגים הם חלק מאוסף המקראות ב"מרכז לזיון קיפניס לספרות ילדים" במכללת לוינסקי לחינוך, תרומתו של מר אליהו הכהן, חתן פרס ישראל. שימור האוסף בוצע בסיוע מועצת הפיס לתרבות ולאומנות.

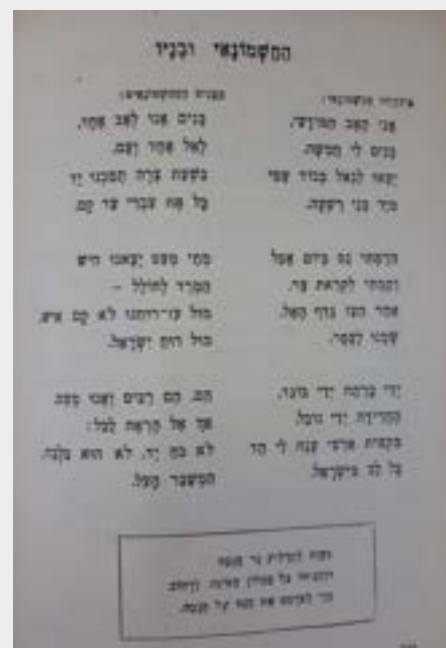
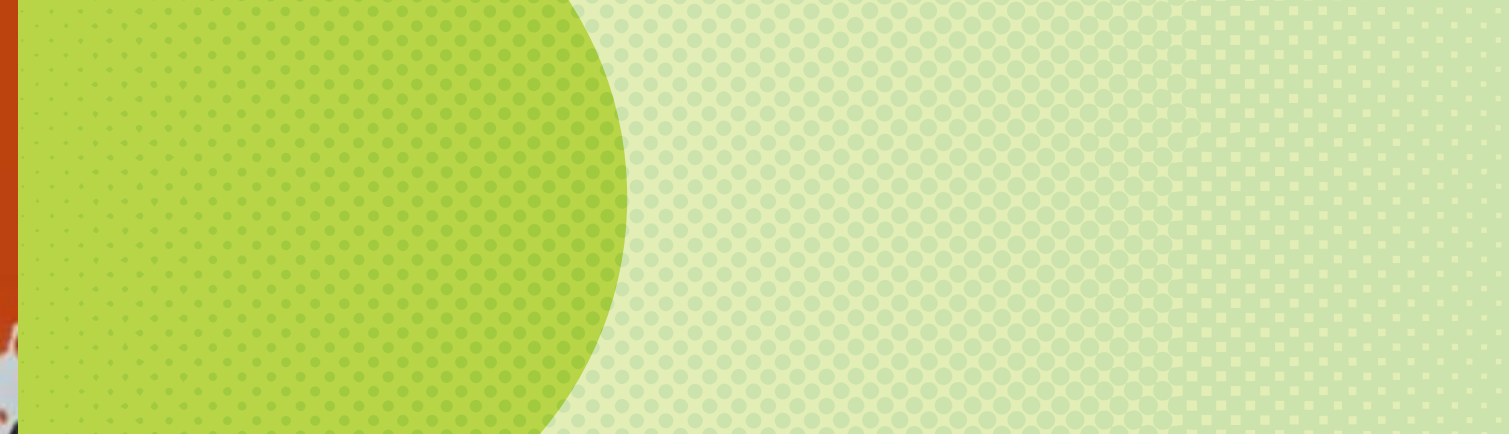

מקראות ישראל
זלמן אריאלי, מ. בליך, נתן פרסקי
איורים: אלישבע נדל
תל-אביב: מסדה, תשט"ו

ספרי החדש
ספרי לימוד ומקרא
נחום גבריאלי וברוך אביבי
איורים: א.ר. לואיזדה, נחום גוטמן
תל-אביב: יבנה, תש"ח

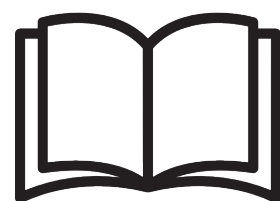
פסיעות
ספר למוד ומקרא ובתי הספר הממלכתיים-דתיים
נ. מלומד, מ.צ. אפרתי
איורים: א.ר. לואיזדה
תל-אביב: יבנה, תשט"ו

ניר
ספרי קריאה לפי תוכנית הלימודים לבית הספר הממלכתי
ברוך ברנשטין
איורים: א.ר. לואיזדה
תל-אביב: עם עובד, תש"י

שלום כיתה א

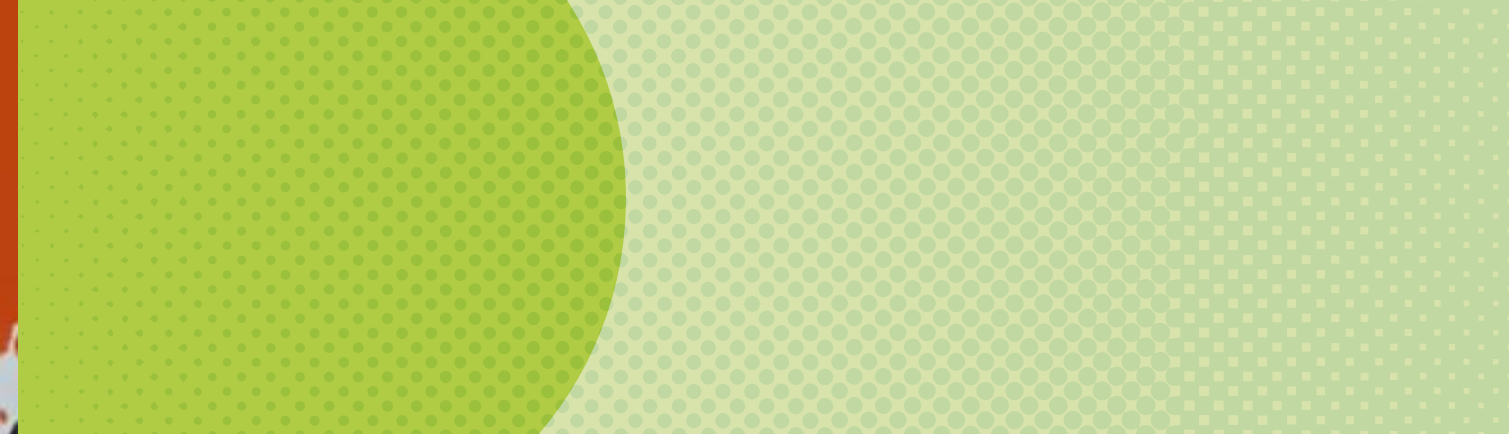

הידד! יש לי ספר
מקראה למתחילים
שרה ברוורמן (קניוק) ומרים אילון
איורים: תרצה טנאי
תל-אביב: עמיחי [בלי ציון שנה]

מקרא לילד
"ערוך בהתאם לתכנית הלמודים החדשה של ביה"ס
הממלכתי"
נחום גבריאלי, ברוך אביבי
איורים: א.ר. לואיזדה
תל-אביב: יבנה [בלי ציון שנה]

בחלק ב' - לסיום

תחנות יסוד בדרכו של חג החנוכה אל מרכזו של לוח השנה הישראלי-לאומי

- 1882 - אליעזר בן-יהודה מפתח בכתביו ובעיתוניו את מיתוס "המקבי" כי לא לעם אשר בנים כיהודה המכבי לו להנאש בעת רעה ("הגדולה בגבורות המכבי", תרמ"ד)
- 1883 - ראשית המסורת של "חג המקבים" באגודת הסטודנטים היהודים בווינה, "קדימה"
- 1884 - ועידת קטוביץ', ועידת הייסוד של "חובבי ציון" - דיון בהצעה (שזכתה לתמיכתו של הרב מוהליבר), לעשות את חנוכה לחגה הרשמי של האגודה
- 1889 - גן הילדים העברי הראשון בראשון לציון מעלה את "החשמונאים", מחזה מאת אליעזר בן-יהודה
- 1907 - גימנסיה "הרצליה" מתחילה במסורת הביקור ב"קברי המכבים" באזור המשוער של מודיעין בימי החנוכה
- 1909 - מורי הגימנסיה יוזמים את מסורת "מצעד הלפידים" ברחובות תל-אביב, "פסטיבל האור", "נשף המקבים" ועוד

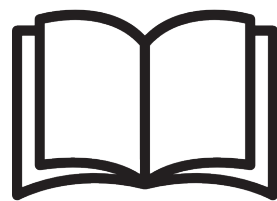
הליכות ישראל
י. טברסקי, א. מלכיאלי
"מותאמת לתכנית הלמודים החדשה של בית הספר
הממלכתי-דתי"
איורים: מ. אריה
תל-אביב: עמיחי, תשכ"ב (1961)

ספרי הטוב
שרה סמילנסקי
איורים: פנינה גורן, דני קרמן
תל-אביב: מ. ניומן, תשכ"א

שלום כיתה א

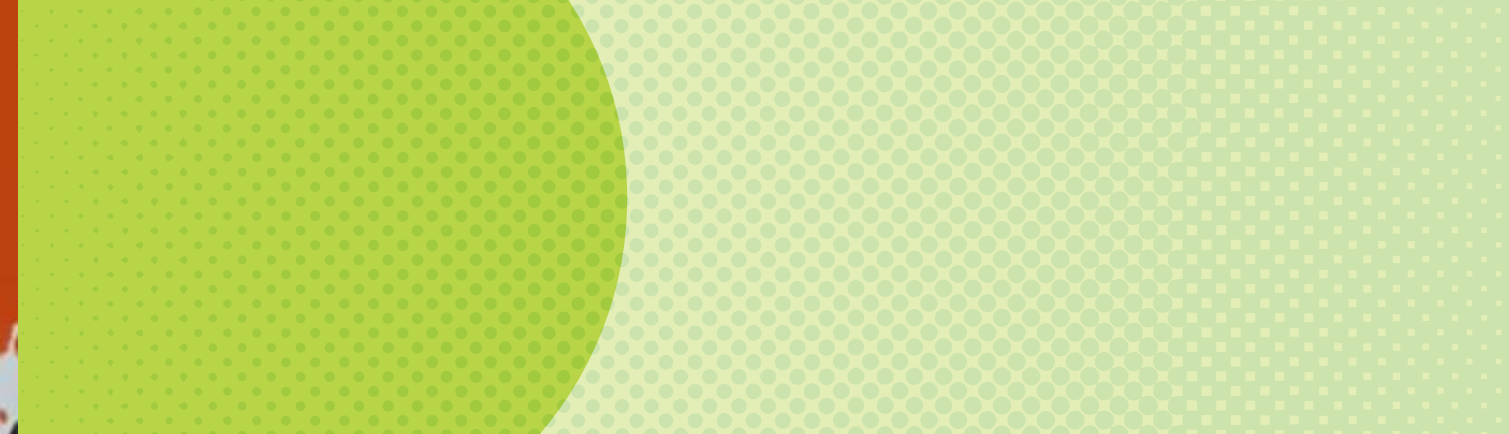

כתתנו
"מותאמת לכתות הלומדות ספר 'בראשית'"
צלה רון
איורים: חוה טריטש
ירושלים: ש. זק, 1965

למרחבים (הספר האדום)
ספר קריאה ולמוד הלשון העברית
ד"ר אדם סימונסון
איורים: משה מלמד
תל-אביב: אחיאסף, תשכ"א (1965)

לקריאה ולהרחבה

אהוד לוז, 1979. "על מיתוס התחייה של המכבים". **האומה** 56 (כסלו), 44-52
אורית בשקין, 1998. "חג החנוכה בשיח הציוני על-פי 'ספר המועדים'". **זמנים** 61, 38-50
אליעזר דון-יחיא, 2005. "חג מסורתי ומיתוס לאומי: חג החנוכה ומיתוס המכבים בציונות, ביישוב ובמדינת ישראל". אליעזר דון-יחיא (ער'), **בין מסורת לחידוש: מחקרים ביהדות, ציונות ומדינת ישראל (ספר זיכרון ליהושע קניאל)**. רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן, 581-610
[*] מולי ברוג, 2010. "הגימנסיה 'הרצליה' מגלה את קברות המקבים 1907-1911: לחקר עיצוב של זיכרון קיבוצי וזהות לאומית". **עיונים בתקומת ישראל** 20, 169-192
[*] עדי שרצר, 2014. "אליק בא מן הים?" מקורותיו היהודיים של הסיפור (נראטיב) הישראלי המתהווה בעיצוב יום העצמאות כיום חג לאומי. עבודת M.A., אוניברסיטת בן-גוריון
שמואל דותן, 1999. "מחג החנוכה" לחג החשמונאים: צמיחתו של 'חג לאומי' ציוני". **מחקרי חג** 10, 29-53

Francois Guesnet, 2004. "Chanukah and its Function in the Invention of a Jewish-Heroic Tradition in Early Zionism, 1880-1900". Michael Berkowitz (ed.), **Nationalism, Zionism and Ethnic Mobilization of the Jews in 1900 and Beyond**. Leiden: Brill, 227-245
Yael Zerubavel, 1995. **Recovered Roots: Collective Memory and The Making of Israeli National Tradition**. Chicago: University of Chicago Press

המקראה שלי

"פרקי ספרות ועבודה עצמית ללמוד הלשון בהתאם
לתכנית הלמודים החדשה"
זלמן אריאל, ברוך אביבי, נתן פרסקי
תל-אביב: מסדה, תשכ"ט

שלום כיתה א

מרכז
לויין קיפניס
לספרות ילדים
The Levin Kipnis Center
for children's literature

מכללת לוינסקי לחינוך

רח' שושנה פרסיץ 15
קריית החינוך תל-אביב

מרכז ייעוץ והרשמה:
03-6901690

מכללת
לוינסקי
לחינוך

levinsky.ac.il

עורכים: תמי ישראלי | ד"ר יובל עמית

